

CAPUT IX.

Alter scrupulus in eodem loco.

XXII. AN forte et hoc movet, quomodo dicat Matthæus, propterea cum puero Jesu parentes ejus isse in Galilæam, quia metu Archelai in Judæam ire noluerunt; cum propterea magis isse in Galilæam videantur, quia civitas eorum erat Nazareth Galilææ, sicut Lucas non tacuit. Sed intelligendum est, ubi Angelus in somnis in Ægypto dixit ad Joseph, « Surge et accipe puerum et matrem ejus, » et vade in terram Israël, » sic intellectum esse primo a Joseph, ut putaret jussum se esse pergere in Judæam; ipsa enim primitus intelligi potuit terra Israël: porro autem posteaquam comperit illic regnare filium Herodis Archelaum, noluit objicere se illi periculo, cum posset terra Israël etiam sic intelligi, ut et Galilæa illic deputaretur, quia et ipsam populus Israël incolebat. Quanquam et alio modo solvi possit hæc quæstio, quia potuit videri parentibus Christi cum puero, de quo talia per angelica responsa cognoverant, non esse habitandum nisi in Jerusalem, ubi erat templum Domini; et propterea redeuntes ex Ægypto, illuc eos ituros fuisse, et illic habituros, nisi Archelai præsentia terrerentur. Neque enim divinitus jubebantur ibi habitare, ut de Archelao quod timebant deberent contemnere.

CAPUT X.

Quomodo Lucas dicit ivisse parentes ejus per omnes annos in Jerusalem cum Christo puero, si metu Archelai illuc nolabant accedere secundum Matthæum.

XXIII. AN et hoc aliquis dicit, Quomodo ergo, sicut Lucas narrat, ibant parentes ejus per omnes annos pueritiæ Christi in Jerusalem, si Archelai timore illuc prohibebantur accedere? Hoc mihi dissolvere non esset difficile, nec si aliquis Evangelistarum expressisset, quandiu ibi regnaret Archelaüs. Fieri enim poterat, ut per diem festum inter tam ingentem turbam latenter ascenderent, mox reversuri, ubi tamen aliis diebus habitare metuerent: ut nec solemnitate prætermissa essent irreligiosi, nec continua mansione conspicui. Cum vero etiam de regno Archelai quam fuerit diuturnum, omnes tacuerint, iste quoque intellectus patet, ut quod Lucas dicit per omnes annos eos ascendere solitos in Jerusalem¹, tunc accipiamus factitatum, cum jam non timeretur Archelaus. Quod si Archelai regnum aliquanto diuturnius ulla præter Evangelium prodiit historia, cui fides habenda videatur; illud quod superius dixi suffecerit, quod ita timebant parentes pueri habitationem in Jerusalem, ut tamen propter Dei timorem festivitatem solemnem non prætermitterent, in qua latere facillime possent: neque enim incredibile est captatis temporibus opportunis vel dierum vel horarum accedere homines ad ea loca, in quibus esse formidant.

¹ Luc. II, 41.

CAPUT XI.

Quomodo potuerint, completis diebus purgationis matris Christi sicut Lucas dicit, ascendere cum illo in templum ad peragenda solemnia, si secundum Matthæum jam Herodi per Magos notum erat eum natum, pro quo, cum eum quæreret, tot occidit infantes.

XXIV. HINC etiam illa solvitur quæstio, si aliquem movet, cum jam sollicitus esset ille major Herodes percussus Magorum nuntio, quod rex Judæorum natus fuisset, quomodo potuerint completis diebus purgationis matris ejus tuto cum illo ascendere in templum; ut fierent circa eum secundum Legem Domini quæ Lucas commemorat. Quis enim non videat etiam illum unum diem regem multis occupatum latere potuisse! Si autem illud verisimile non videtur, quod Herodes qui valde sollicitus expectabat quid sibi Magi de puero renuntiarent, post tam multos dies se sensit illum, ut transacto tempore purgationis matris ejus, et peracta circa infantem solemnitate primogenitorum in templo Jerusalem, post etiam profectionem eorum in Ægyptum, in mentem illi venerit quærere animam pueri, et necare tot parvulos: si hoc ergo movet, omitto dicere quot et quantis occupationibus regia cura distendi potuerit, et per plurimos dies ab illa intentione vel averti omnino, vel impediri. Neque enim enumerari possunt causæ, quibus hoc potuerit accidere; quas tamen multas et magnas esse potuisse nemo ita rerum humanarum inexpertus est, ut aut neget, aut dubitet. Cujus enim cogitationi non occurrat, quam multa

multa alia terribiora regi nuntiari potuerint seu vera seu falsa, ut qui regem infantem post aliquot annos sibi vel filiis suis adversaturum timuerat, aliquorum magis propinquantium periculorum terroribus agitatus, ab illa cura mentem abreptam in aliis proxime cavendis potius occuparet? Ut ergo hæc omittam, illud dico, posteaquam nihil Herodi Magi renuntiaverunt, eum credere potuisse, illos fallaci stellæ visione deceptos, posteaquam non invenerunt quem natum putaverant, erubuisse ad se redire, atque ita eum timore depulso ab inquirendo ac persequendo puero quievisse. Cum ergo post purgationem matris ejus in Jerusalem cum illo venissent, et ea gesta essent in templo, quæ a Luca narrantur¹, quia verba Simeonis et Annæ de illo prophetantium, cum cœpissent ab eis qui audierant prædicari, ad pristinam intentionem revocatura erant animum regis, admonitus per somnium Joseph cum infante et matre ejus fugit in Ægyptum. Deinde vulgatis rebus, quæ in templo factæ dictæque fuerant, Herodes se a Magis sensit illum; ac deinde ad Christi mortem cupiens pervenire, multos infantes, sicut Matthæus narrat, occidit².

CAPUT XII.

De verbis Joannis inter omnes quatuor.

XXV. MATTHÆUS vero de Joanne ita contextit: « In diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, et dicens: Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum. Hic est enim qui

¹ Luc. II, 22-39. — ² Matth. II, 3-16.

» dictus est per Isaiam prophetam dicentem : Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus¹. » Marcus quoque et Lucas consentiunt hoc Isaiæ testimonium esse de Joanne². Nam plura verba etiam consequentia ex eodem Propheta Lucas commemoravit, cum de Baptista Joanne narraret. Joannes autem Evangelista ipsum Joannem Baptistam de se ipso idem testimonium Isaiæ protulisse commemorat³ : sicut nunc Matthæus dixit quædam Joannis verba, quæ alii non dixerunt : « Prædicans, inquit, in deserto Judææ, » et dicens : Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum : » hæc verba Joannis alii prætermiserunt. Jamvero quod sequitur Matthæus et adjungit, « Hic est enim qui dictus est per prophetam Isaiam dicentem : Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus, » ambigue positum est, nec elucet utrum ex persona sua idem Matthæus hoc commemoraverit, an adhuc verba ejusdem Joannis secutus adjunxerit, ut totum hoc Joannes dixisse intelligatur. « Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum, hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam, » et cætera. Neque enim hoc movere debet quia non ait, Ego sum enim, qui dictus sum per Isaiam prophetam : sed ait, « Hic est enim, qui dictus est. » Solet quippe esse talis locutio et ipsorum Evangelistarum Matthæi et Joannis. Nam et Matthæus dixit, « Invenit hominem sedentem in telonio⁴, » nec dixit : Invenit me : et Joannes, « Hic est, inquit, discipulus qui testimonium perhibet de his, et scripsit hæc, et scimus quia verum est testimonium ejus⁵. » non dixit : Ego sum, aut, Verum est testimonium meum. Dominus autem ipse

¹ Matth. III, 1-3, et Isai. XL, 3. — ² Marc. I, 3, et Luc. III, 4. — ³ Joan. I, 23. — ⁴ Matth. IX, 9. — ⁵ Joan. XXI, 24.

sæpissime dicit, Filius hominis¹, aut filius Dei², et non dicit, Ego : et « Oportebat, inquit, Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die³ : » non ait : Oportebat me pati. Potuit ergo et Joannes Baptista, cum dixisset : « Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœlorum, » de se ipso adjungere quæ sequuntur, « Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam, » etc, ut post verba ejus Matthæus ita narrationem contexat, « Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, » etc. Quod si ita est, non mirum si et interrogatus quid diceret de se ipso, sicut narrat Joannes evangelista « Ego, ait, vox clamantis in deserto⁴ ; sicut jam dixerat, præcipiens ut agerent pœnitentiam. De vestitu ergo ejus et victu ita Matthæus sequitur, dicens, « Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos ejus. Esca autem ejus erat locustæ et mel sylvestre. » Hoc et Marcus dicit pene totidem verbis, cæteri autem duo tacent.

XXVI. Sequitur ergo Matthæus, et dicit : « Tunc exibat ad eum Jerosolyma, et omnis Judæa, et omnis regio circa Jordanem, et baptizabantur in Jordane ab eo, confitentes peccata sua. Videns autem multos Phariseorum et Saducæorum venientes ab baptismum suum, dixit eis : Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a futura ira : Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. Et ne velitis dicere intra vos : Patrem habemus Abraham : dico enim vobis, quoniam potest Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abraham. Jam enim securis ad radicem arborum posita est : omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. Ego quidem vos baptizo

¹ Matth. IX, 6 et XVI, 27. — ² Joan. V, 25. — ³ Luc. XXIV, 46. — ⁴ Joan. I, 23.

» in aqua in pœnitentiam : qui autem post me venturus
 » est fortior me est , cujus non sum dignus calceamenta
 » portare ; ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni :
 » cujus ventilabrum in manu sua , et permundabit aream
 » suam , et congregabit triticum suum in horreum , paleas
 » autem comburet igni inextinguibili . » Hæc omnia dicit
 et Lucas , eadem pene verba Joannis exprimens . Et
 ubi aliquid varium est in verbis , ab eadem tamen sen-
 tentia non receditur : velut cum dicit Matthæus Joan-
 nem dixisse : « Et ne velitis dicere intra vos : Patrem
 » habemus Abraham : » ille autem , « Et ne cœperitis di-
 » cere : Patrem habemus Abraham . Iste Ego quidem vos
 » baptizo in aqua in pœnitentiam : » ille interponit in-
 terrogationem turbarum , quid facerent , et eis respon-
 dentem Joannem de bonis operibus , tanquam de fructi-
 bus pœnitentiæ , quod Matthæus omisit : deinde in cordibus
 suis cogitantibus de illo , utrum ipse esset Christus , eum
 dicit respondisse , « Ego quidem aqua baptizo vos : »
 non dixit : In pœnitentiam . Deinde Matthæus , « Qui au-
 » tem , inquit , post me venturus est , fortior me est : »
 ille vero , « Venit autem , inquit , fortior me . » Item Mat-
 thæus , « Cujus non sum , inquit , dignus calceamenta
 » portare : » ille autem , « Cujus non sum dignus solvere
 » corrigiam calceamentorum ejus . » Quod et Marcus di-
 cit , cum cætera taceat : nam post commemoratum habitum
 et victum ejus , secutus ait , « Et prædicabat dicens : Ve-
 » nit fortior me post me , cujus non sum dignus pro-
 » cumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus . Ego
 » baptizavi vos aqua , ille vero baptizabit vos Spiritu
 » sancto . » De calceamentis ergo hoc a Luca distat , quod
 addidit , « procumbens . » De baptismo autem hoc ab
 utroque , quia non dixit : « Et igni , » sed tantum , « In
 » Spiritu sancto . » Sicut enim Matthæus , ita et Lucas

dixit , et eodem ordine , « Ipse vos baptizabit in Spiritu
 » et igni : » nisi quod Lucas non addit , sancto¹ , » sicut
 Matthæus dixit : « In Spiritu sancto et igni² . » His tribus
 attestatur Joannes Evangelista , cum dicit : « Joannes
 » testimonium perhibet de ipso , et clamat dicens : Hic
 » erat quem dixi , qui post me venit , ante me factus est ,
 » quia prior me erat³ . » Sic enim ostendit tunc eum hoc
 dixisse , quando eum illi dixisse commemorant : repetisse
 autem , et commemorasse quod jam dixisset : cum ait :
 « Hic erat quem dixi , qui post me venit . »

XXVII. Si ergo quæritur , quæ verba potius Joannes
 Baptista dixerit , utrum quæ Matthæus , an quæ Lucas
 eum dixisse commemorat , an quæ Marcus in ipsis paucis
 quæ illum dixisse posuit , tacens cætera ; nullo modo hinc
 laborandum esse judicat , qui prudenter intelligit , ipsas
 sententias esse necessarias cognoscendæ veritati , quibus-
 libet verbis fuerint explicatæ . Quod enim alius alium
 verborum ordinem tenet , non est utique contrarium . Ne-
 que illad contrarium est , si alius dicit quod alius præter-
 mittit . Ut enim quisque meminerat , et ut cuique cordi
 erat vel brevius vel proluxius , eandem tamen explicare
 sententiam , ita eos explicasse manifestum est .

XXVIII. Et in hoc satis apparet quod ad rem maxime
 pertinet , quoniam veritas Evangelii , verbo Dei , quod
 supra omnem creaturam æternam atque incommutabile
 permanet , per creaturam temporalibus signis et linguis
 hominum dispensato , summum culmen auctoritatis obti-
 nuit , non nos debere arbitrari mentiri quemquam , si plu-
 ribus rem quam audierunt vel viderunt reminiscuntibus ,
 non eodem modo atque eisdem verbis , eadem tamen res
 fuerit indicata ; aut sive mutetur ordo verborum , sive alia

¹ Nunc tamen Lucas in Bibliis græcis et latinis habet additum *sancto* .
² Matth. iii, 3-12, Marc. i, 6-8, et Luc. iii, 7-17. — ³ Joan. i, 15.

pro aliis quæ tamen idem valeant verba proferantur; sive aliquid vel quod recordanti non occurrit, vel quod ex aliis quæ dicuntur possit intelligi, minus dicatur; sive aliorum quæ magis dicere statuit narrandorum gratia, ut congruus temporis modus sufficiat, aliquid sibi non totum explicandum, sed ex parte tangendum quisque suscipiat, sive ad illuminandam declarandamque sententiam, nihil quidem rerum, verborum tamen aliquid addat, cui auctoritas narrandi concessa est; sive rem bene tenens non assequatur, quamvis id conetur, memoriter etiam verba quæ audivit ad integrum enuntiare. Quisquis autem dicit Evangelistis certe per Spiritus sancti potentiam id debuisse concedi, ut nec in genere verborum, nec in ordine, nec in numero discrepant; non intelligit, quanto amplius Evangelistarum excellit auctoritas, tanto magis per eos fuisse firmandam cæterorum hominum vera loquentium securitatem: ut pluribus eandem rem forte narrantibus, nullo modo quisquam eorum de mendacio recte arguatur, si ab altero ita discrepaverit, ut possit etiam Evangelistarum exemplo præcedente defendi. Cum enim fas non sit, Evangelistarum aliquem mentitum fuisse, vel existimare vel dicere; sic apparebit nec eum fuisse mentitum, cui recordanti tale aliquid acciderit, quale illis accidisse monstratur. Et quanto magis ad mores optimos pertinet cavere mendacium, tanto magis tam eminente auctoritate regi debebamus, ne putaremus esse mendacia, cum sic inter se variari aliquorum narrationes inveniremus, ut inter Evangelistas variatæ sunt. Simul etiam quod ad doctrinam fidelem maxime pertinet, intelligeremus, non tam verborum quam rerum quærendam vel amplectendam esse veritatem, quando eos qui non eadem locutione utuntur, cum rebus sententiisque non discrepant, in eadem veritate constitisse appobamus.

XXIX. Quid ergo in his, quæ de narrationibus Evangelistarum collata proposui, putandum est esse contrarium? An quod alius dixit: « Cujus non sum dignus calceamenta portare; » alii vero, « Corrigiam calceamenti solvere? » Non enim verbis, aut verborum ordine, aut aliquo genere locutionis, sed etiam re ipsa videtur aliud esse calceamenta portare, aliud corrigiam calceamenti solvere. Merito ergo quæri potest, quid Joannes dixerit non se dignum esse; utrum calceamenta portare, an corrigiam calceamenti solvere. Si enim alterum horum dixit, ille verum videtur narrasse, qui hoc potuit narrare quod dixit: qui autem aliud, etsi non est mentitus, certe vel oblitus, aliud pro alio dixisse putabitur. Omnem autem falsitatem abesse ab Evangelistis decet, non solum eam quæ mentiendo promitur, sed etiam eam quæ obliviscendo. Itaque si ad rem pertinet, aliquid aliud intelligere ex eo quod dictum est: « Calceamenta portare; » et aliquid aliud ex eo quod dictum est: « Corrigiam calceamenti solvere; » quid aliud accipiendum recte existimaveris, nisi Joannem utrumque dixisse, sive aliud alio tempore, sive contextim. Potuit enim sic dicere: « Cujus non sum dignus corrigiam calceamenti solvere, nec calceamenta portare: » ut unus Evangelistarum hinc aliud, alii vero aliud, omnes tamen verum narraverint. Si autem nihil intendit Joannes cum de calceamentis Domini diceret, nisi excellentiam ejus et humilitatem suam; quodlibet horum dixerit, sive de solvenda corrigia calceamentorum, sive de portandis calceamentis, eandem tamen sententiam tenuit, quisquis etiam verbis suis per calceamentorum commemorationem eandem significationem humilitatis expressit, unde ab eadem voluntate non aberravit. Utilis igitur modus et memoriæ maxime commendandus, cum de convenientia dicimus Evange-

listarum, non esse mendacium, cum quisque etiam dicens aliquid aliud quod etiam ille non dixit de quo aliquid narrat, voluntatem tamen ejus hanc explicat, quam etiam ille qui ejus verba commemorat. Ita enim salubriter discimus, nihil aliud esse quærendum, quam quid velit ille qui loquitur.

CAPUT XIII.

De baptizato Jesu.

XXX. SEQUITUR ergo Matthæus, et dicit: « Tunc venit Jesus a Galilea in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo. Joannes autem prohibebat eum dicens: Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? » Respondens autem Jesus dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum. » Attestantur et cæteri venisse Jesum ad Joannem. Baptizatum autem tres commemorant, sed tacent quod Matthæus ait, dixisse Domino Joannem, vel Joanni Dominum respondisse¹.

¹ Matth. iii, 13-15, Marc. i, 9, Luc. iii, 21, et Joan. i, 32-34.

CAPUT XIV.

De verbis vocis factæ de cælo super Jesum baptizatum.

XXXI. DEINDE sequitur Matthæus: « Baptizatus autem confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cæli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, et venientem super se. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. » Hoc et alii duo Marcus et Lucas similiter narrant: sed de verbis vocis, quæ de cælo facta est, variant locutionem, salva tamen sententia. Quod enim Matthæus ait dictum: « Hic est filius meus dilectus, » et alii duo dicunt: « Tu es filius meus dilectus, » ad eandem sententiam explicandam valet, sicut superius tractatum est. Vox enim cælestis unum horum dixit, sed Evangelista ostendere voluit ad id valere quod dictum est: « Hic est filius meus, » ut illis potius qui audiebant indicaretur, quod ipse esset Filius Dei; atque ita dictum referre voluit, « Tu es filius meus, » ac si diceretur illis: « Hic est filius meus. » Non enim Christo indicabatur quod sciebat: sed audiebant qui aderant, propter quos etiam ipsa vox facta est. Jamvero quod alius dicit: « In quo mihi complacui; » alius, « In te complacui; » alius, « In te complacuit mihi¹: » si quæris quid horum in illa voce sonuerit, quodlibet accipe, dummodo intelligas eos qui non eandem locutionem retulerunt, eandem retulisse sententiam. Quæ diversitas locutionum ad

¹ Matth. iii, 16, 17, Marc. i, 10, 11, et Luc. iii, 22.

hoc etiam utilis est, ne unō modo dictum minus intelligatur, et aliter quam res se habet, interpretetur. Quod enim dictum est: « In quo mihi complacui, » si velit quis ita intelligere, ut Deus in filio sibi placuisse videatur; admonetur ex eo quod dictum est: « In te complacui. » Si rursus ex hoc uno intelligat quisque, in Filio Patrem placuisse hominibus; admonetur ex eo quod dictum est: « In te complacuit mihi. » Ex quo satis apparet quilibet Evangelistarum cœlestis vocis etiam verba tenuerit, alios ad eandem sententiam familiarius explicandam verba variasse: ut intelligatur hoc dictum esse ab omnibus, tanquam diceretur: In te placitum meum constitui, hoc est, per te gerere quod mihi placet. Illud verò quod nonnulli codices habent secundum Lucam, hoc illa voce sonuisse quod in Psalmo scriptum est: « Filius meus es tu, ego hodie genui te¹: » quanquam in antiquioribus codicibus græcis non inveniri perhibeatur, tamen si aliquibus fide dignis exemplaribus confirmari possit, quid aliud quam utrumque intelligendum est quolibet verborum ordine de cœlo sonuisse?

~~~~~

CAPUT XV.

Quomodo secundum Joannem evangelistam dicat Joannes Baptista: Ego non noveram eum; cum secundum alios inveniatur quod jam noverat eum.

XXXII. Quod autem secundum Joannem de columba dicitur, non quando factum est narratur, se verba Joannis Baptistæ referuntur commemorantis quid viderit. In

¹ Psal. II, 7.

quo quæritur, quemadmodum dictum sit: « Et ego non noveram eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto¹. » Si enim tunc eum cognovit, cum columbam vidit descendentem super eum; quærendum est quomodo dixerit venienti ut baptizaretur, « Ego magis a te debeo baptizari²: » hoc enim ei dixit antequam columba descenderet. Ex quo apparet, quamvis eum jam nosset: (nam etiam in utero matris exultavit, cum ad Elisabeth Maria venisset³:) aliquid tamen in eo quod nondum noverat, columbæ descensione didicisse, quod ipse scilicet baptizaret in Spiritu sancto propria quadam et divina potestate: ut nullus homo qui accepisset a Deo baptismum, etiamsi aliquem baptizaret, posset dicere suum esse quod traderet, vel a se dari Spiritum sanctum.

~~~~~

CAPUT XVI.

De tentato Jesu.

XXXIII. Sequitur Matthæus, et dicit: « Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo. Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei⁴, » etc. usque ad id quod dictum est: « Tunc reliquit eum diabolus; et ecce Angeli accesserunt et mi-

¹ Joan. I, 33. — ² Matth. III, 14. — ³ Luc. I, 41. — ⁴ Deut. VIII, 3.